

NACSÁDY JÓZSEF

ADALÉK A „KOZMOPOLITA KÖLTÉSZET” VITÁJÁHOZ

Irodalomtörténetíráskunk úgy tudja, hogy Reviczky Gyula Arany János *Kozmopolita költészet* c. versére csupán az *Arany Jánosnak* c. költeményében válaszolt. Majd 1885-ben, Arany halála után gróf Kreith Béla *Szemlé*-jében írta meg véleményét, most már tárca formájában Arany nézeteiről.¹

Szeged irodalmi életének vizsgálata közben bukkantunk olyan adatra, mely a fentieket némileg módosítja. 1878-ban új hírlap jelent meg Szegeden: a *Szegedi Napló*. Szerkesztője Enyedi (Eisenstädter) Lukács, munkatársai Gelléri Mór, Kulinyi Zsigmond és a fiatal Mikszáth Kálmán. Az érdemes napilap később is olyan munkatársakkal büszkélkedhetik, mint Gárdonyi Géza, Thury Zoltán, Tömörkény István, Móra Ferenc stb.

1878-ban Reviczky Gyula is írt a *Szegedi Napló*-ba. Első cikke november 30-án jelent meg. Címe: *Jogosult-e a kozmopolita költészet? A Szegedi Napló* tárcarovatában megjelent cikk a következő bevezetéssel kezdődik: „Mint minden dolog a világon, a bölcsészet is, amint az idők folyamában változik, forrong, fejlődik, tisztul, egyre határozottabb alakot nyer. A költő világnézete nyer mélységben és terjedelemben s látköre annyira szélesbül, hogy a költő ügye lassanként azonosul az emberiség ügyével. Egyszóval nemcsak a társadalmi és politikai élet, hanem a poézis is közeledik a kozmopolititás felé.

Az a kérdés, minő joggal? — Megegyeztethető-e a költő hivatásával ez az általános jelleg, vagy pedig maradjon-e meg a költészet ezutánra is nemzetinek? Nehéz kérdés; nem is lehet rá határozottan felelni. Mindenesetre igen finom megkülönböztetést kíván.”

A továbbiakban a cikk szövege, néhány fogalmazási különbségtől, a világirodalmi példák egy esetben való szaporításától eltekintve, nem mutat eltérést az 1885-östől. Gondolatmenetük, érvelésük módszere is teljesen megegyezik.

A szegedi cikk felbukkanása mindenesetre fölöslegessé teszi Komlós Aladár azon következtetéseit, melyek arra vonatkoznak, hogy vajon miért oly későn, csak 1885-ben veszik fel „Reviczkyék” az „oda dobott kesztyűt”.² Legalábbis maga Reviczky, 23 éves kezdő költő volta ellenére sem félt fórumot keresni véleményének, ha máshol nem, hát vidéken.

A szegedi cikk itt közölt bevezetése azt bizonyítja, hogy Reviczky az ismertnél szélesebb elvi megalapozottsággal szállt vitába, összefüggést, de legalábbis párhuzamosságot látva társadalmi és politikai élet, valamint a költészet fejlődése között. Később észrevehette, hogy ez a bevezetés néhány ponton ellentétben áll cikke érvelésével, hiszen az általa felhozott történeti példák abban a formában, ahogy rájuk hivatkozik, nem szemléltetik kellően azt a fejlődést, melyről történeti szemléletű bevezetésében beszél. Ezért hagyhatta el 1885-ben a Szegeden még közölt bevezető-sorokat.

A Szegedi Naplóban megjelent cikk ismerete némileg módosítja azt a fejtegetést is, melyet Komlós Aladár az ismert Reviczky-vers és az 1885-ös keletkezésűnek ismert cikk álláspontja közötti különbségre alapoz. Reviczky már 1878-ban (tehát nem csupán hét esztendővel később, Arany János halála után!) kijelenti: „tehát éppen a legnagyobb költők a legnemzetibebek”. Bevezetésében pedig előrebozsátja: „megegyeztethető-e a költő hivatásával ez az általános jelleg, vagy pedig maradjon-e meg a költészet ezutánra is nemzetinek? *Nehéz kérdés; nem is lehet rá határozottan felelni!*” (kiemelés N. J.-tól.) Tehát szándékában sem volt egyoldalúan a „nemzeti” ellen hadakozni már 1878-ban sem.

¹ Lásd pl.: Komlós Aladár: A „kozmpolita költészet” vitája. Ir. Tört. 1953. 1–2. sz. 178. l., ill. Reviczky Gyula. Bp. 1955. — Reviczky állítólag 1885-ből való cikkét („Kozmopolitikus vonások a költészetben”) lásd Reviczky Gyula Összegyűjtött művei (Bp. 1944.) 564. l.

² Komlós A.: A „kozmpolita költészet” vitája. Ir. tört. 1953. 1–2. sz. 184. l.

Sajnálatos, hogy az „Arany Jánosnak” című költemény megjelenési hónapja és napja nem deríthető ki.³ Az azonban bizonyosnak látszik, hogy — mivel a vers és a cikk ugyanazon évből való — Reviczky költeményét nem tekinthetjük oly mértékben „sulykot elvető” írásnak, ahogy Komlós Aladár állítja.⁴ Legfeljebb versében nem tudta oly világosan kifejezni a véleményét, mint szándékában volt, s ezért írta meg, feltehetően a vers megjelenése után nem sokkal, kis tanulmányát is. Ezzel magyarázható az a különbség is, ami a vers és a cikk elvi álláspontja között mutatkozik, bár a szegedi bevezetés ismeretében ez sem tűnik akkorának, amekkorának a korábbi adatok ismeretében látszhatott.⁵

PÁSZTOR JÓZSEF

JUHÁSZ GYULA, KOSZTOLÁNYI DEZSŐ ÉS AZ IRIGYSÉG

Kosztolányi Dezső 1917. február 19-én az alábbi levelet intézte Pásztor Józsefhez, a szegedi Délmagyarország akkori szerkesztőjéhez :

Bpest, 1917. febr. 19.

Kedves Uram — A rendes vasárnapi cikk azért maradt el, mert e hétre vártam „Ádám” című versem leközlését. Kérem önt, írja meg, mi az oka a vers lemaradásának. Talán a cenzúra szólt bele a dologba ?

Juhász Gyula szanatóriumi, azaz klinikai elhelyezése rendben van, csupán még néhány napig várunk kell üresedésre. Legyen oly jó, vegye ön is kezébe az ügyet és, ha hívó sürgönyöm megérkezik, hasson oda, hogy Juhász azonnal jöjjön. Remélem, hogy gyógykezelése teljesen eredményes lesz.

Szeretettel üdvözlöm önt híve :

Kosztolányi Dezső

Sugallhatta-e kaján *irigység* a Juhász Gyuláért aggódó és gondoskodó sorokat ? Hajszolhatta-e sötét féltékenység Karinthyt és Kosztolányit, mikor Juhászt ki akarták emelni kedvelt szegedi pozíciójából, hogy méltó budapesti pozícióba helyezték el ? Íme újabb bizonyosság Isten és ember előtt :

1923 április végén a szegedi újságírók elhatározták, hogy Juhászt 25 éves költői működése alkalmából országos keretek között fogják ünnepelni és közreműködésre többek között fölkérték Babits Mihályt, Kosztolányi Dezsőt és Szabó Dezsőt. Pór Tibor, akit a rendezéssel megbíztak, elküldte a fölkérést mindenkinek, akit szerepeltetni akartak. Először Szabó Dezső válaszolt.¹ Ezt írta :

Igen tisztelt Uram!

Juhász Gyula ünnepléséhez természetesen a legszívesebben hozzájárulok. De nem tudom, hogy az én jelenlétem a másik két író teljes tiszteletreméltó elvi okokból nem tartaná-e vissza a részvételtől. Ebben az esetben, tekintettel arra, hogy ők fiatalkori barátai Juhásznak, az én személyemtől méltóztassanak eltekinteni. Én csak 20-án érkezem rá. Költségeim megtérítésén kívül semmi kívánságom nincs. Előadásom talán szólhatna Adyról. Fájdalom, az ilyen téma negyvenöt percnél kevesebb idő alatt csak felületes toast lehetne.

Kérem idejében értesíteni és minden géne nélkül. Kiváló tisztelettel

Szabó Dezső.

A legkimerítőbb, irodalomtörténetileg legérdekesebb választ Babits Mihály adta:

Igen tisztelt Uram!

A magam részéről a *legnagyobb készséggel vagyok hajlandó minden tőlem telhető módon támogatni önöket Juhász Gyula méltó ünneplésében*. Bár nekem jobb volna az ünneplés elhalasztása, 13-án is szívesen lemegyek, ha úgy határoznak s egyáltalán *mindenben rendelkezésükre akarok állani*.

Mégis van egy dolog, ami ettől visszatartathatna : s ez Szabó Dezső esetleges szereplése. Szabó Dezső kvalitásait nagyra becslöm, de minden nagybecsülésém mellett is kényszerülök őszintén megmondani, hogy *irodalmi és személyi helyzetünk, az ő egész viselkedése, szavai és versei* nemcsak rendkívül kényessé, de egyáltalán lehetetlenné tennék, hogy közös

³ Komlós A. : Reviczky Gyula (Bp. 1955.) 52, 155. l.

⁴ Uo. 54. l.

⁵ Komlós A. : A „kozmpolita költészet” vitája. Ir. tört. 1953. 1–2. sz. 184. l.

¹ Egyik szegedi újságból, 1923.